

MEDENİ USUL HUKUKU

KISA ÖZET

KOLAYAOĞ

1. Ünite— Medenî Usûl Hukukuna Giriş

GENEL OLARAK YARGI KAVRAMI

Kıta Avrupası hukuk sistemine dâhil olan Türk hukukunda, hukuk kurallarının soyut ve genel nitelikli olması esastır. Bu kurallar, esas itibarıyla, kişilerle kişiler ve kişilerle onların oluşturdukları diğer kurumlar arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Bu düzenleyiş, bireysel ve toplumsal menfaatler dikkate alınmaktadır. Bir menfaatin hukuk kuralıyla (yaptırıma bağlanarak) korunması (güvence altına alınması) durumunda, o menfaat *hak* mertebesine yükselmektedir. Hakkın temelinde yer alan menfaatin kişisel olması durumunda özel hukuktan, buna karşılık söz konusu menfaatin toplumsal olması durumunda ise - genel olarak - kamu hukukundan söz edilir.

Hakkın temelinde menfaatin bulunması, bunları düzenleyen soyut hukuk kuralları sayesinde, kişilerarası ve toplumsal ilişkilerde bir menfaat dengesinin ve buna dayalı sosyal barışın kurulmasını sağlar. Dolayısıyla, bir hakkın (menfaatin), buna riayet etmeye hukuk kuralıyla mecbur kılınmış kişi tarafından ihlal edilmesi halinde, bir taraftan genel olarak toplumdaki menfaat dengesi ve buna bağlı olarak sosyal barış bozulur; diğer taraftan, özelden o hakkın kendisine tanınmış olduğu kişiyle (hak sahibi-alacaklı) buna riayet yükümlüsü olan kişi (borçlu) arasında bozulan menfaat dengesi sebebiyle *uyuşmazlık* ortaya çıkar.

İhlâlin giderilmesi, böylece ortaya çıkan uyuşmazlığın sona erdirilmesi ve bozulan sosyal barışın yeniden tesis edilebilmesi için düşünülebilecek iki yöntem mevcuttur. Bunlardan birincisi, ihlale bağlanan müeyyideyi doğrudan doğruya hak sahibinin kendisinin uygulaması (*bizzat ihkakı hak*), diğeri ise güç kullanma yetkisini münhasıran kendi elinde bulunduran devlete (onun bu iş için görevlendirdiği organ olan mahkemelere) başvurmak. Bizzat ihkakı hak, zayıf olanın müeyyideyi uygulayamaması, güçlü olanın ise subjektif etkilerle aşırıya kaçması ve böylece yeni uyuşmazlıklara neden olup sosyal barışı daha fazla bozma tehlikesini barındırdığından, modern devlet tarafından, meşru müdafaa ve zaruret hali gibi çok sınırlı haller dışında, kural olarak yasaklanmıştır. Bunun yerine tarafsız, güçlü ve örgütlü bir yapı olan mahkemelere (devlete) başvurmak, güvenceli, âdil ve etkin bir yoldur.

YARGI KOLLARI VE YARGILAMA HUKUKU

Soyut hukuk kuralının koruduğu menfaatin (hakkın) bireysel yahut toplumsal niteliğine bağlı olarak onun mahkemeler eliyle korunmasında uygulanacak olan usûlün (yöntemin) de farklılaştırılması, bu korumanın etkinliği bakımından çoğu zaman kaçınılmazdır. Öte yandan, söz konusu nitelik, korumada bireysel yahut kamusal iradenin önem taşıması açısından da dikkate alınmak gerekir.

Belirtilen bu iki yön yanında başkaca bazı kriterler de kullanılmak suretiyle yapılan sınıflandırmada, nitelikleri açısından bir bütün teşkil eden dava ve işlerin ayrı bir yargılama usûlüne tâbi kılınmasıyla oluşturulan bütünlüğe yargı kolu adı verilmektedir. Türk hukukunda yedi farklı yargı kolunun bulunduğu söylenebilir. Bunlar; anayasa yargısı, adli yargı, idari yargı, askeri yargı, hesap yargısı, seçim yargısı ve nihayet uyuşmazlık yargısıdır.

Ayrı bir yargı kolundan söz edebilmek için mutlaka ayrı bir mahkeme örgütlenmesinin varlığı aranmaz. Bundan dolayıdır ki, sadece yargı örgütlenmesinden hareketle yargı kolu ayırımı yapmak mümkün değildir. Ancak, çoğunlukla her bir yargı kolunun ayrı bir mahkeme örgütlenmesine sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, uyuşmazlıkların niteliği, korunan menfaat ve uygulanan yargılama usûlü dikkate alındığında ayrı bir yargı kolu olduğunun kabulü kaçınılmaz bulunan (*genel*) ceza yargısı, Türk hukukunda, mahkeme örgütlenmesinden hareket edilerek, geleneksel olarak adli yargı içinde konumlandırılmaktadır.

Genel olarak ifade etmek gerekirse, *kamu hukuku-özel hukuk* ayırımında, *özel hukuk* alanına giren hukuk dallarında düzenlenmiş olan hukuki ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıkların, hukuk mahkemelerince, medenî usûl hukuku tarafından öngörülen yöntemler dâhilinde çözümlenmesi, adli yargının “medenî yargı (hukuk yargısı)” (alt) kolu olarak adlandırılmaktadır.

YARGI ÖRGÜTÜ

Egemenliğin kullanım biçimlerinden birini teşkil eden yargı yetkisi, Anayasanın 9. maddesi gereğince bağımsız mahkemelere bırakılmıştır. Söz konusu yetkiyi kullanacak olan mahkemelerin kuruluş ve örgütlenişi, çalışmalarına ilişkin dış şartların belirlenmesi ve yargılama faaliyetine doğrudan yahut dolaylı şekilde katılan kişilerin statüleri ile görev ve yetkilerinin belirlenmesi; ayrıca, verilen kararların yerine getirilmesiyle görevli kılınmış cebrî icra organlarının kuruluş ve işleyişi, yargı örgütü olarak adlandırılmaktadır.

Anayasanın 142. maddesi gereğince, mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usûlleri kanunla düzenlenir. Bu düzenlemenin bir sonucu olarak, yargı işlevini yerine getirecek olan mahkemelerin kuruluşunun kanunla düzenlenmesi yeterli olup, ayrıca anayasal bir düzenlemeye gerek bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Anayasa, Üçüncü Kısım, Üçüncü Bölüm (II. Yüksek Mahkemeler) içinde yüksek mahkemeleri düzenlemiştir. Genellikle ilk derecede (ve ayrıca kurulduğu yargı kollarında istinaf derecesinde) verilen nihai kararların hukuka uygun olup olmadığını kontrol eden ve böylece ilgili yargı kolu açısından ülkede içtihat birliğinin sağlanması görevini yerine getiren mahkemeler yüksek mahkeme olarak adlandırılmaktadır.

Adli yargının medenî yargı alanında *ilk derecede* görev yapan mahkemelerine *hukuk mahkemeleri* adı verilmektedir. Önerine dava yoluyla gelen uyuşmazlıklara ilk önce bakan bu mahkemeler de *genel mahkemeler* ve *özel mahkemeler* şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. Bakacakları dava ve işler belli kişi yahut iş gruplarına göre sınırlandırılmamış bulunan, bilakis, medenî yargı alanına dâhil olup bir özel mahkemenin görevine girmeyen bütün uyuşmazlıklara bakmakla görevli kılınan mahkemeler *genel mahkeme* olarak tanımlanmaktadır. Bunlar, her il merkezi ile bölgelerin coğrafi durumu ve iş yoğunluğu dikkate alınarak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak kurulan *sulh hukuk* ve *asliye hukuk* mahkemeleridir (5235 s.K. m. 4, m. 5).

Bunların yanında, her biri, bir özel kanuna yahut bir genel (temel) kanun içindeki özel düzenlemeye dayanılarak kurulan özel mahkemelerin bakacakları dava ve işler, belli kişi yahut iş gruplarına göre belirlenmiş olup, kurulmadıkları yerlerde bu mahkemelerin görevine giren dava ve işler de genel mahkemelerce görülür. Medeni yargı alanında ilk derecede görev yapan özel mahkemeler şunlardır: aile mahkemeleri, fikrî ve sınaî haklar hukuk mahkemeleri, icra mahkemeleri, iş mahkemeleri, kadastro mahkemeleri, tüketici mahkemeleri ve ticaret mahkemeleri

MEDENÎ USÛL HUKUKUNUN KONUSU AMACI VE KAYNAKLARI

Medenî Usûl Hukukunun Konusu: Maddi hukukun kişilere tanıdığı haklar ve getirdiği yükümlülüklerle riayet konusunda bir uyuşmazlık çıkması durumunda, bunun, yargı yetkisini Türk milleti adına kullanmak üzere kurulmuş olan bağımsız ve tarafsız mahkemelerce çözümlenmesi asıdır. Anayasa ve ilgili kanunlarca öngörülen şekilde yapılandırılmış bulunan yargı örgütü içinde yer alan bir mahkemenin, medenî yargıya ilişkin bir uyuşmazlığı çözümünün bir yargısal faaliyet olarak nitelendirilebilmesi için, bunun yargısal usûller çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerekir. Bu ifadedeki “*usûl*” kelimesi bizi medenî usûl hukukuna götürmektedir. Şöyle ki, özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların adli yargı kolunun medenî yargı alanında görev yapmak üzere kurulmuş bulunan mahkemelerce hangi usûl ve esaslar çerçevesinde çözümleneceğini düzenleyen kuralların bütünü *medenî usûl hukukunu* oluşturmaktadır.

Medenî Usûl Hukukunun Amacı: Konu, bir yönüyle amacı da içinde barındırdığından, medenî usûl hukukunun amacını da, onun konusundan bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir. Dolayısıyla, medenî usûl hukukunun amacı, esas itibarıyla, mahkeme önüne gelen dava ve taleplerin hukuka uygun ve akılcı bir yöntemle karara bağlanmasıdır. Bu sayede sağlanan hukuki güvenlik ve barış ile bunların hizmet ettiği sosyal barış ise ikincil amaçlar, daha doğrusu dolaylı sonuçlardır. Karar verme sürecinde önem taşıyan birçok unsur vardır.

Başta, (düzenlediği alan, öngördüğü sonuç ve bu sonucu kendisine bağladığı koşullarla birlikte) esas alınan maddi hukuk kuralı ile bunun ihtiva ettiği hakkın yahut yükümlülüğün niteliği olmak üzere, ispat ve delillere ilişkin Anayasa ve diğer kanunlarda yer alan düzenlemeler, medenî usûl hukukunun amacının her ne pahasına olursa olsun maddi gerçeklik temelinde veya adaletli bir karar vermek olamayacağını kabulünü gerektirir. Her şeyden önce adalet, verilen karar üzerinde kişisel ve toplumsal bir değer yargısı olmakla sübjektif ve görecelidir

Medenî Usûl Hukukunun Kaynakları: Bir dava yahut talebin mahkeme önüne getirilişinden bunun karara bağlanmasına kadar olan süreç ile verilen kararın kesinleşmesi ve doğurduğu sonuçların düzenlenmesine ilişkin hükümlerin medenî usûl hukukuna ilişkin bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu nitelikteki kurallara öncelikle Anayasada yer verildiğini görmekteyiz. Nitekim Anayasanın yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin 9. madde, hak arama hürriyetine ilişkin 36. madde ve Cumhuriyetin temel organlarından “yargı”nın düzenlendiği Üçüncü Kısım Üçüncü Bölüm’de yer alan hükümler (m. 138 vd.) aynı zamanda medenî usûl hukukunun anayasal düzenlemeleri niteliğindedir.

Kanuni düzenlemelerin başında ise 12.01.2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (RG., T. 04.02.2011, S. 27836) gelmektedir. 1086 sayılı Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun yerini alarak 1 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe giren bu Kanun, medenî yargı alanında ilk derece mahkemelerindeki yargılama yanı nda kanun yolu incelemesi bakımından da en temel kanun niteliğindedir. Bunun yanında, bilhassa özel mahkemelerin kuruluşunu düzenleyen kanunlar (örneğin: 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama usûllerine Dair Kanun; 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu gibi) ile Türk Medenî Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu gibi temel kanunlarda da, medenî usûl hukukunu ilgilendiren hükümler bulunmaktadır.

Keza, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, 2797 sayılı Yargıtay Kanunu, 492 sayılı Harçlar Kanunu ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu gibi, asıl düzenleme alanı farklı olmakla birlikte medenî usûl hukukunu ilgilendiren hükümler sevk etmiş bulunan pek çok kanun vardır.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/medeni-usul-hukuku-ady212u?search=huk201u>